

Marx zrovna pobýval v Londýně, když byla v roce 1851 s obrovskou slávou zahájena první Světová výstava. Z různých projektů přihlášených do soutěže pořadatele vybrali Paxtonův návrh obrovského paláce, který měl být celý postaven pouze z křišťálu. V katalogu výstavy psal Merrifield, že Křišťálový palác je „možná jediná budova na světě, v níž je ovzduší hmatatelné [...] divákov, který se nachází na galerii na východním či západním konci [...] se nejvzdálenější části budovy jeví zahalený modravým oparem“. První velký triumf zboží se tudíž odehrával současně ve znamení průhlednosti a preludu. [...]

Je pravděpodobné, že si Marx vzpomněl na dojem, který získal v Křišťálovém paláci, když psal část *Kapitálu* nazvanou *Fetišový charakter zboží a jeho tajemství*. Není náhoda, že právě tato část má v *Kapitálu* zásadní význam. Odhalení „tajemství“ zboží se stalo klíčem, který otevřel filosofickému myšlení začarovanou říši kapitálu, kterou se

kapitál ovšem vždy pokoušel skrýt, a vystavil ji plnému světlu.

Bez identifikace tohoto nehmotného centra, v němž se produkt práce tím, že se štěpí v užitnou a směnnou hodnotu, transformuje v jakýsi „prelud [...], který je současně uchopitelný i neuchopitelný smysly“, by žádné z dalších analýz v *Kapitálu* nebyly možné.

A přece se v šedesátých letech Marxova analýza fetišistického charakteru zboží pošetile přehlížela. Ještě v roce 1969 v předmluvě k jednomu populárnímu vydání *Kapitálu* Louis Althusser vyzýval čtenáře, aby přeskočili první oddíl, protože teorie fetišismu je prý „do očí bijící“ a „krajně škodlivou“ stopou hegelovské filosofie.

O to pozoruhodnější je postoj, jehož prostřednictvím Debord zakládá právě na této „do očí bijící stopě“ svou analýzu spektakulární společnosti, kapitalismu, který se dostal do své nejkrajnější polohy.

To, že se kapitál „stává obrazem“, není nic jiného než poslední metamorfóza zboží, v němž směnná hodnota už zcela zastínila užitnou hodnotu a poté, co zkreslila celou společenskou produkci, může dosáhnout postavení absolutní a nezodpovědné vládkyně nad celým životem. Křišťálový palác v Hyde Parku, kde zboží poprvé nepokrytě staví na odiv své tajemství, je proroctvím budoucího představení, nebo spíše zlým snem, v němž se devatenáctému století zdálo o století dvacátém. Vzbudit se z tohoto zlého snu je prvním úkolem, který na sebe berou situacionisté.

Giorgio Agamben, „Glosy na okraj *Komentářů ke Spektakulární společnosti*“, in: *Prostředky bez účelu. Poznámky o politice*. Přeložila Naděžda Bonaventurová, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) 2003, s. 62–63.